

«**NÉPRAJZI ÉRTESITŐ**» *NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUM ÉVKÖNYVE-BUDAPESTA 1954 ANUL XXXVI*; [Anuarul muzeului național etnografic din R. P. Ungară.]

«**ETHNOGRAPHIA**», *A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA BUDAPESTA, 1955, ANUL LXVI, NR. 1–4*; [Revista institutului maghiar de etnografie].

Cele două publicații aduc un bogat material etnografic și folcloric, dovadă a bogatei activități depusă în cadrul acestor două discipline în R.P. Ungară. Cercetările sistematice sînt expuse într-o serie de studii, unele de importanță locală, altele cu caracter general. Ele sînt cu atît mai prețioase pentru noi cu cît Institutul nostru de Folclor cuprinde în planul său de lucru și cercetarea folclorului creației populare maghiare din țara noastră.

«*Néprajzi értesítő*», anuarul muzeului etnografic din Budapesta publică o serie de interesante studii, materiale și informații etnografice și muzeografice.

Un interesant studiu — cuprinzînd un bogat material ilustrativ — cu privire la *Armonizarea în orchestra de țigani* din Szék (Sic, reg. Cluj) semnează Avasi Béla (p. 25–45). Autorul pornește de la cercetările efectuate de Lajtha László cu privire la ansamblurile instrumentale și stabilește că în executarea în ansamblu a cîntecelor populare, se ajunge la o armonizare caracteristică fiecărui ansamblu în parte. Particularitățile armonizării în orchestra de țigani din Sic constă în varietatea înlănțuirii acordurilor, deși această orchestră nu cunoaște decît 8 acorduri majore pe care le folosește în armonizarea oricărei melodii, indiferent de modul care-i stă la bază. Felul de armonizare se deosebește totuși net la melodiile de tip major de cele de tip minor. În armonizarea melodiilor cu terță majoră folosește funcțiile tonale și modale care caracterizează muzica savantă a secolului al XVIII-lea, în timp ce felul de armonizare al melodiilor minore și mixte se apropie de cel specific muzicii veacului al XVI-lea.

În ceea ce privește supraviețuirea acestor moduri de armonizare în stilul de execuție a orchestrei de țigani din Sic, care după cum menționează autorul, nu cunoaște nici notația muzicală și nici nu dispune de studii teoretice, autorul este de părere că avem de a face cu o moștenire a tradiției de armonizare cîștigată în urma legăturilor pe care odinioară le aveau orchestrele maghiare cu Italia, fiind dovedit istoricește că orchestrele senioriale apusene din evul mediu aveau în compunerea lor mulți muzicanți de origine maghiară. Cu material exemplificator amplu, analizat, autorul ne dă un «ciardaș vechi» și un «dans al bonetei».

În domeniul cercetării unor noi instrumente muzicale, Sándor István ne prezintă rezultatele investigațiilor sale făcute în regiunea Dévaványa din comitatul Szolnoc, caracterizată nu numai printr-o vie activitate muzicală, dar și prin străduința de a crea noi instrumente de interpretare (p. 105–112). Așa bunăoară este citat cazul țaranului Ferenc Bugyi, în vîrstă de 45 de ani care face fluier din tulpini de floarea soarelui. Spre deosebire de tradiționalul fluier țărănesc maghiar cu șase găuri, Ferenc Bugyi îmbogățește instrumentul cu încă trei găuri. Instrumentul este valorificat în cadrul unor ansambluri muzicale țărănești foarte frecvente în Dévaványa. În general — afirmă autorul — în această regiune țaranii își construiesc singuri toate instrumentele muzicale începînd de la fluier și mergînd pînă la țiteră și vioară. Este citat cazul unui țaran care, fiind stingaci, și-a construit o vioară specială pentru mîna stîngă. Articolul se încheie cu descrierea amănunțită a fluierelor făcute din tulpină de floarea soarelui aflate în colecția muzeului etnografic din Budapesta.

Balassa István descrie în studiul său *Colecția etnografică a lui Reguly Antal* (p. 47—64) varietatea și particularitatea pieselor pe care etnograful veacului trecut le-a strîns cu prilejul expedițiilor sale științifice făcute în nordul Europei și la popoarele asiatice. Reguly a străbătut Finlanda și peninsula scandinavă pînă la peninsula Kola (între 1840—41) de unde a adunat un bogat material etnografic care ne documentează asupra vieții laponilor. Un aspect interesant al activității lui Reguly pe care-l subliniază Balassa István este acela că etnograful maghiar a contribuit la înzestrarea Muzeului din Petersburg cu un bogat material etnografic, privind în deosebi armele de vînătoare pe care le foloseau vogulii, ostiacii și samoiezii.

Sînt analizate și studiate apoi machetele de locuințe de vară și iarnă ale popoarelor din regiunea Itîșului, îmbrăcămintea ostiacilor, a vogulilor și mordvinilor, în special cămășile femeiești prevăzute cu interesante modele de broderie, viu colorate. Motivele sînt extrem de bogate și asemenea obiecte de îmbrăcăminte sînt adevărate piese de artă populară. Autorul reconstituie o serie de obiecte care făceau parte din colecția lui Reguly și care în cea mai mare parte s-au pierdut sau s-au risipit.

Cu privire la metodică realizare a unei cartografii etnografice moderne, Szolnoky Lajos stabilește cîteva premize de care ar trebui să se țină seama cu prilejul unei asemenea întreprinderi (p. 65—70). Autorul stabilește următoarele patru puncte de care trebuie neapărat să se țină seama :

1. metoda cartografică să reprezinte formele culturale studiate în spațiu;
2. să analizeze 2 sau 3 perioade mai scurte în timp prin care să se demonstreze schimbările intervenite între perioade;
3. unde se constată deosebiri caracteristice să se specifice în care anume pătură socială au intervenit asemenea schimbări;
4. un capitol special să lămurească cauzele modificărilor produse în timp și spațiu. În felul acesta hărțile etnografice vor putea stabili cu precizie momentul și stratul social în care a apărut fenomenul de cultură studiat.

Autorul menționează apoi cercetările care s-au făcut în vederea întocmirii unei hărți etnografice a Ungariei între 1870—80, 1900—10 și în 1948, în rîndurile țăranilor săraci și lipsiți de pămînt, a celor care lucrau pe terenuri mai mici și mai mari de 10 holzi, luînd ca bază evoluția uneltelor de tors. Un număr de 8 foi de hartă etnografică cu explicațiile necesare ne sînt oferite într-un supliment al cercetărilor din comitatul Szatmár-Bereg.

Nagy Czirok László analizează într-un studiu foarte interesant *Regulile și normele de viață* (p. 259—272) pe care trebuie să le respecte păstoriu din regiunea Kiskunság. După cum se știe, această regiune a Ungariei a fost din cele mai vechi timpuri leagănul păstoritului pe pusta maghiară. Întreprinzînd anchete printre păstori sau țărani săraci și mijlocași, fii sau nepoți de foști păstori, Nagy Czirok László reconstituie interesante norme de viață ale acestora. O deosebită semnificație socială au normele de conduită care stabilesc relațiile dintre păstori și stăpînii animalelor. Ele denotă existența unei justiții populare, atunci cînd stăpînii de animale căutau să eludeze obligațiile pe care și le asumaseră față de păzitorii animalelor.

Normele acestea de viață pe care trebuie să le respecte păstoriu sînt comentate și exemplificate prin diferite povestiri aparținînd păstorilor și înregistrate de diferiți autori. Ele sînt în evidență particularitatea concepțiilor despre viață și despre lume ale păstorilor maghiari din secolele XVIII și XIX. Avînd valoarea unor legi nescrise, dar cu atît mai obligatorii, aceste norme de viață reprezintă un interesant document etnografic (pag. 259).

Numeroase altele studii și articole încheie prima parte a anuarului muzeului etnografic maghiar.

Partea a doua aduce contribuții valoroase cu privire la activitatea muzeografică maghiară. Sînt adunate aci dări de seamă cu privire la îmbogățirea colecțiilor muzeului între anii 1944—47, la activitatea muzeului în ultimul deceniu, la expoziții etnografice, cărți și studii apărute între 1953—54, etc.

Néprajzi értesítő devine astfel o interesantă culegere de studii și articole științifice — cele mai importante avînd un rezumat în limbile germană, franceză sau rusă — și un valoros îndreptar pentru cunoașterea dezvoltării etnografice în țara vecină.



Numărul I—IV pe 1955 al revistei Institutului de etnografie din R.P. Ungaria *Ethnografia* (600 p.) cuprinde un variat material precum și o serie de dări de seamă asupra activității folclorice din țările de democrație populară, scrise de reprezentanți de seamă și competenți în materie, din fiecare țară.

O vastă monografie asupra culturii și modului de viață a foștilor argați de pe moșiile grofilor de la Szentgyörgy-pusztă (pusta Szentgyörgy) semnează Kardos László (pag. 225—344), Szentgyörgy-pusztă se află situată la nord-vest de regiunea minieră Tatabánya, districtul Komárom și a repre-

zentat pînă la reforma agrară din 1945 în Ungaria una din latifundiile familiei Eszterházy. Odată cu instaurarea regimului democrat-popular în Ungaria s-a pus în mod acut crearea unor noi posibilități de viață satelor de foști argați de la curțile grofilor. După ce face un istoric al regiunii și ne oferă un conspect geografic, economic și demografic al acestei bogate regiuni cerealiere a Ungariei, autorul arată că după reforma agrară din 1945 Szentgyörgy-pusztă cu numeroasele ei sate a devenit o adevărată patrie a țăranilor mici agricoli. Împărțirea pămîntului a dat fiecărei familii de țăran între 8—15 holzi, iar meșteșugurilor din sate cîte 5 holzi.

În 1949 s-a constituit pe Szentgyörgy-pusztă cooperativa agricolă «Dózsa», compusă mai întîi din 13 familii, pentru ca în primăvara lui 1950 aproape toate familiile din pustă să fie înscrise în cooperativă. În decurs de numai doi ani de la constituire, cooperativa s-a dezvoltat într-atît încît la sfîrșitul lui 1951 a putut plăti ziua-muncă cu 28 forinți, în 1953 cu 43 forinți, iar în 1954 cu 25 la sută mai mult. Producția cerealiară a crescut cu aproape 80% în 1954 față de 1953. Creșterea productivității muncii și dezvoltarea continuă a cooperativei a adus și o creștere corespunzătoare a nivelului de trai al țăranilor muncitori, foști argați. Aceasta se oglindește în primul rînd în schimbarea aspectului satelor. Țăranii cooperatori și-au construit case noi încăpătoare din cărămidă în locul celor de paiață, mobilate cu mobilă «de oraș», au început se să hrănească consistent, au adoptat îmbrăcămîntea orășenească pentru zilele de sărbătoare. O deosebită dezvoltare a luat viața culturală. Au fost înființate noi școli, cluburi, echipe de teatru, s-au organizat adevărate întreceri pentru descoperirea și păstrarea tradițiilor populare. Întreaga mentalitate a oamenilor s-a schimbat.

Monografia lui Kardos László aduce numeroase și convingătoare dovezi cu privire la revoluția culturală în mentalitatea foștilor argați.

Interesante amănunte cu privire la obiceiurile de nuntă din județul Felsőtörökny din sud-estul Ungariei, ne dă Bakó Ferenc (p. 345—408), care descrie în mod amplu obiceiurile de nuntă, analizînd totodată modul și circumstanțele care au produs modificări în aceste obiceiuri în ultimele decenii. Astfel, dacă în perioada 1920—1940 în obiceiurile de nuntă din Felsőtörökny pătruseseră multe trăsături specifice regimului burghez, începînd din 1950 se simte un reviriment al vechilor tradiții și obiceiuri populare. Sînt descrise pe larg felul cum se fac, peșitul, cererea în căsătorie, aducerea darurilor și a zestreii miresii. Elementele de folclor muzical care însoțesc aceste rituale sînt în mod dovedit scoase în evidență. Cuprinzînd numeroase date etnografice studiul lui Bakó Ferenc se citește cu mult interes.

Tot la rubrica studiilor, Barabás Jenő (p. 409—426) publică o privire sintetică asupra lucrărilor referitoare la atlasul etnografic european, cu referire specială la activitatea desfășurată de Academia de științe din Ungaria în vederea întocmirii acestui atlas. Autorul trece în revistă rezultatele obținute de cercetătorii polonezi, germani, suedezi, finlandezi și francezi și scoate în evidență mai ales meritele atlasului întocmit de cercetătorii elvețieni.

După război știința etnografică sovietică a dat la iveală două atlase de importanță hotărîtoare. După ce face istoricul muncii de întocmire a unui asemenea atlas în Ungaria, autorul analizează cele două puncte de vedere cu privire la întocmirea acestuia; primul dintre ele reprezentat de o școală suedezo-francezo-ruso-finlandeză, cel de al doilea de școala germano-elvețiană.

Întrucît momentul pentru întocmirea unui atlas etnografic european nu este propice — după părerea autorului — el preconizează pentru moment, întocmirea unui atlas al unor regiuni etnografice mai întinse. Acest lucru s-ar putea realiza perfect în cadrul lagărului țărilor democrat-populare. În ceea ce privește Ungaria, autorul arată că în 1956 au început lucrările de culegere a datelor.

În *Originile și variațiile unui cîntec muncitoresc* (p. 427—432) Nagy Dezső urmărește modul cum un cîntec popular maghiar satiric îndreptat în 1837 împotriva lui Metternich, s-a transformat de-a lungul unui veac. Strofa care a fost cîntată pentru întîia dată la Bratislava împotriva atotputernicului Metternich sună astfel în traducerea romînească:

Vom tăia coarnele marelui domn

Ca să nu mai poruncească sărmanului muncitor

Trăiască nașă Patria, trăiască!

Mai tîrziu acest text pus pe muzică a devenit, cu unele modificări, cîntecul proletariatului agricol maghiar, iar prin 1892 i s-au mai adăugat două strofe, cîntecul căpătînd astfel un caracter muncitoresc. Strofele adăugate specifică în mod categoric că este vorba de muncitorii industriali. După înăbușirea revoluției proletare din 1919, cîntecul s-a transformat într-un adevărat program politic. Se vorbește clar despre lipsa de libertate și despre nefericirea muncitorimii provocată de înăbușirea rebeliei sovietice maghiare. Sub dictatura hortistă, acest cîntec a devenit un al doilea imn al muncitorilor.

Pornind de la constatarea că în ultimii ani nu s-au mai făcut înregistrări de povestiri populare, Béres András trece în revistă (p. 433—444) ocaziile ce se oferă povestitorilor populari

de azi de a-și dovedi talentul lor. Este vorba în primul rând de clăcile de femei unde se povestesc mai ales anecdote. La clăcile la care iau parte și fete tinere se spun deobicei povești cu caracter moralizator, în special în legătură cu viața casnică. Epoca muncilor agricole de primăvară oferă de asemenea prilejuri de a povesti.

În povestirile bărbaților predomină în primul rând amintiri din viața de cătănie, satirizându-se în special disciplina excesivă, absurdă, din vechea armată.

Concluzia autorului este că în ciuda pătrunderii elementelor de civilizație la sate: radio-ul, cinematograful, dansul, sportul, totuși un bun povestitor găsește totdeauna ocazia să-și dezvolte talentul său.

La rubrica *Discuții*, Vargyas Lajos aduce câteva interesante puneri la punct cu privire la cartea lui Szabolcsi Bence: *Muzica populară și istoria*. Acesta, la rîndul său răspunde unor critici ale lui Vargyas.

Un capitol interesant este acela închinat activității folcloristice din țările de democrație populară.

Astfel Nahodil Otakar prezintă activitatea folcloristică din Cehoslovacia, activitate care se grupează în jurul muzeului etnografic cehoslovac. Este scoasă în evidență munca dusă pentru o mai bună cunoaștere a folclorului minorităților naționale — maghiar și polonez — și contribuția elementelor tinere la crearea unei noi direcții în studiul folclorului.

Hr. Vakarelski infățișează activitatea Institutului bulgar de folclor, ale cărui secții se ocupă de cultura materială populară, de folclor, dans și cîntec popular, artă populară și arhitectură populară. Știința folcloristică bulgară este în plină dezvoltare.

Sabin Drăgoi publică (p. 552—556) o scurtă dare de seamă asupra Institutului de Folclor din București scoțind în evidență sprijinul pe care partidul și guvernul îl acordă dezvoltării studiilor de folclor în țara noastră. Vargyas Lajos își consenmează observațiile sale — amintind între altele cu entuziasm de muzeul satului — cu privire la cercetările etnografice românești așa cum le-a putut cunoaște cu prilejul unei vizite făcute în țară noastră.

Islami Selim subliniază dezvoltarea pe care a luat-o începînd din 1948 cercetările etnografice și folclorice albaneze sub patronajul Institutului științific albanez. În special sînt cercetate monumentele de artă în care apar motive populare, cusăturile, obiectele găsite în tumuli, denotînd o veche cultură albaneză.

Johanna Nickel face o scurtă dare de seamă asupra activității folcloristice germane, menționînd importanța anuarului *Deutsches Jahrbuch für Volkskunde* editat de Academia germană de știință, cu colaborarea unui mare număr de cercetători germani din ambele republici și din străinătate. Balassa István se ocupă de cercetările etnografice din Polonia relevînd realizările pozitive ale acestora și subliniînd importanța congresului etnografic de la Cracovia, care a trasat noi direcții cercetărilor de folclor.

O bogată rubrică de recenzii asupra cărților și revistelor de specialitate apărute în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară completează acest bogat volum de studii etnografice maghiare.

L. VOITA

